

ČRo Liberec

Konfrontace sklářství dříve a dnes
5.3.2018 ČRo Liberec str. 1 10:05 Host ČRo Liberec
Cestovní ruch

moderátor

Tak to byl duet Lucie Bílé a Josefa Vojtky, kterým jsme otevřeli další hodinu vysílání Českého rozhlasu Liberec, která je vždy po desáté hodině vyhrazena hostovi z různých oblastí společenského i kulturního života. No a dnes bude naším tématem sklo, protože na židli hosta usedá **sklářský historik jabloneckého Muzea skla a bižuterie Petr Nový**. Tak vás tady pěkně vítám, pane doktore, dobrý den, vítejte ve studiu Českého rozhlasu Liberec.

Petr NOVÝ, sklářský odborník

Dobrý den, děkuji za pozvání.

moderátor

Muzeum skla a bižuterie, tak to je instituce renomovaná, slavná, v hlavním městě bižuterie, možná ve světové metropoli bižuterie a skla. Dá se to říct o Jablonci ještě dnes?

Petr NOVÝ, sklářský odborník

Já si myslím, že pořád se dá říct, že Jablonec patří mezi metropole bižuterie. Protože stále tady existuje velká řada firem, existuje tady jedna opravdu velká firma, která produkuje bižuterní komponenty a hotové výrobky. A pořád má smysl pro obchodníky z celého světa mít Jablonec zařazen na mapě, jako aktivní centrum.

moderátor

Vy jste nedávno publikoval v nakladatelství Academia inspirativní knihu. Právě o relativně krátkém údobí naší historie o relativně krátkém údobí i té sklářské historie. Přesto, věřím, významném. Kniha, která mapovala sklářské a hlavně bižuterní dějiny první republiky. Je to kniha, která do jisté míry možná i odráží ten vývoj po roce 1918. Než ji prolistujeme, mě by zajímalo, jak to vlastně bylo před tím velkým třeskem, kterým vznik první republiky byl, zejména pro německy mluvící obyvatele Sudet. Jak to chodilo v Jablonci? Čím byl Jablonec? Provinciálním městečkem, světovou metropolí bižuterie nebo obyčejným průmyslovým městem?

Petr NOVÝ, sklářský odborník

Tak šlo by o to, až jak hluboko bysme do historie sáhli, ale velkou změnou pro Jablonec jsou v každém případě napoleonské války, protože do té doby je to obec, která vůbec není malá, v rámci panství, kde se soustřeďují jak textiláci, tak skláři, tak bižuteráci, když to řekneme hantýrkou. No a postupně během 19. století se stává z Jablonce vyloženě centrum bižuterního obchodu a výroba je rozptýlena po Jizerských horách jako takových. Zatímco textil, ten se koncentruje na Tanvaldsku. Tam nám vyrůstají největší, jedny z největších textilních továren v rámci Rakouska-Uherska. Takže ono to nejde někdy úplně oddělit od sebe. No a co se týče Jablonce, tak v 60. letech 19. století nastává něco, čemu říkáme třeba knoflíková horečka. Do Jablonce se začínají stahovat obchodníci ze zahraničí, většinou evangelíci, protože zároveň v této době je povoleno evangelíkům i v Rakousku jako takovém fungovat, jako normální plnoprávný občan. Takže tohle to všechno hraje roli a potom z toho města se stává skutečně internacionální záležitost. Takové malé /nesrozumitelné/ město. Něco dost netypického, co si v Čechách jinak těžko někde můžeme představit, které má velmi zvláštní sociální strukturu. Tam se můžete stát za den milionářem a městskou celebritou. A když druhý den o ty peníze přijdete, zase po vás nikdo neštěkne, to je spíš americký systém civilizace než ten dlouhodobě budovaný generační evropský. Takže to město splňuje velmi specifická kritéria a bylo určitě velmi inspirativní v něm žít, i když určitě ne jednoduché.

moderátor

No, tak mě by zajímalo, co konkrétně by to mohlo znamenat pro pozorovatele třeba z budoucnosti, kdybychom se teoreticky přesunuli do Jablonce před vznikem první republiky. Než se dostaneme k té první republiky, vzniku první republiky, co by nás potkalo. Já si představuju, že by nás potkala třeba i kasína, bohatství, mezinárodní prostředí nebo nějaký Klondike severočeský. Jaký obraz by vám vytanul před, před očima.

Petr NOVÝ, sklářský odborník

Tak taky zlatá horečka se dá spojovat, spojovat s Jabloncem v té podobě knoflíkové právě. Ale ona tam zas tak velká změna není. V Jablonci se mluvilo různými jazyky, dominantně němčinou. To zůstává i během první republiky. Změna je v tom, že přibývají obchodníci z exotičtějších zemí, jakože třeba se v Jablonci usadí přímo Ind, usadí se tam Egypťan, začínají se tam usazovat i někteří američtí obchodníci, což před tou první světovou válkou nebylo a před vznikem republiky, protože se tyto obchody řešily přes velké obchodní vývozní společnosti /nesrozumitelné/ městech nebo v Terstu. Takže to fungovalo trochu jinak. Ale taková ta otevřenost tam byla, a to samozřejmě i morálního typu. Jablonec byl vytvořen v podstatě tak, že ač je to novodobé město, kde se vždycky dělalo náměstí tak, aby to spojilo nějakou část v nějakou jinou a dneska to vypadá téměř jako středověké založení. Tak vy jste neměl šanci z toho města odejít, když jste si přišel třeba pro peníze, tam byl takový zvyk freitag - zahltah, se tomu říkalo. Česky si to překládám, jako pátek - den splátek, abych aspoň trochu držel ten rytmus. Takže ve středu se dodalo zboží do exportního domu a v pátek jste si přišli pro peníze. No a kdo odcházel s těmi penězi, tak samozřejmě byl vystaven řadě lákadel, protože místo hradeb byl Jablonec obklopen různými restauračními zařízeními, dalšími ubídacemi rozptylovacího charakteru, samozřejmě kasína tam byly, divadla, všechno možné. Nebo divadla, takové drobné scény. No a jejich cílem bylo samozřejmě z lidí ty peníze vytahat. Neexistovalo téměř hazardní hry, která by se v Jablonci nehrála nebo třeba taky v zásadě tady kopci.

moderátor

Takže jako, jako ve Vegas. Prostě cílem bylo nakonec vás i o ty peníze utržené obrát. Jestli do toho vnesla nějaký řád, změnu a co to vůbec znamenalo, co vlastně první republiky znamenala pro vývoj sklářské historie a průmyslu v tomto regionu, tak to si řekneme s Petrem Novým za okamžik.

/ Písnička /

moderátor

Posloucháte Český rozhlas Liberec, zpívá vám Petr Rezek, píseň nejkrásnější déšť. Prší krásně, znělo doslova. V Jablonci, aspoň symbolicky vzato, jak jsme se dozvěděli od našeho hosta, sklářského historika Petra Nového, pršely peníze z nebe. Město bohaté, kosmopolitní, což koneckonců dokládá i vaše kniha, kterou máme ve studiu ve službách módy a stylu. O první dekádě, dvojdekádě mladé republiky, tedy o epoše 18 až 38, takže vlastně připomínáme kulaté výročí republiky, kdy Jablonec byl, když Praha byla velkoměstem a hlavním městem Česka, Jablonec byl určitě hlavním městem bižuterie. Je to tak? Možná i světovou metropolí, nebyl?

Petr NOVÝ, sklářský odborník

Dokonce se dá říct, že Jablonec byl světovou metropolí bižuterie, protože pokud projdeme statistické dostupné údaje, právě pro to období první republiky, tak ono to samozřejmě kolísá. Ale v průměru až 30 % všeho, čemu se říkalo tehdy bižuterie, ve světě bylo vyrobeno na Jablonecku. A 50, podle některých údajů v době konjunktury dokonce až 80, to už je trochu fantaskní číslo, ale těch 50 % samo o sobě je dobrých. Tak 50 % se týká zboží, které obchodně prošlo Jabloncem. Protože Jablonec fungoval tak, že nejenom, že odtud prodávali věci, které se v kraji vyrobily, oni vám prodali i něco, co se vyrobilo někde úplně jinde, pokud to zákazník chtěl a souviselo to s oborem.

moderátor

Takže centrum byznysu. Ovšem mezinárodní centrum byznysu. Určitě tady měly expozitury i světové firmy, cizinci. Předpokládám, že v Jablonci se prostě mluvilo německy převážně. Co ten český živel, zejména tedy po vzniku první republiky, jak ten si stál v tom Jablonci?

Petr NOVÝ, sklářský odborník

Český živel byl samozřejmě povzbuzen vznikem, vznikem republiky, ale v rámci Jablonce se nijak závažně ten procentuální podíl obyvatel nemění. A samozřejmě v tom byznysu je to velmi složité. Vznikají různé emancipační tendence. V podstatě s výjimkou zhruba dvou firem. Jedna byla /nesrozumitelné/ a druhá byli Bratři Háskové v Jablonci, jako exportéři. Tak je to jedna horší příběhová linie než druhá. Protože tam velmi často vedle té snahy vyrovnat se Němcům a /nesrozumitelné/ jejich byznys, už chybí to know how. Takže vznikne třeba v roce 1920 francouzsky nazvaná společnost /nesrozumitelné/, která spojila ambiciózní podnikatele od Turnova po Zásadu, Držkov a tak dále. A ti chtěli ve velkém prodávat skleněnou bižuterii po světě. Banka Bohemia jim půjčila 5 milionů korun. Neuvěřitelnou sumu. Po 3 letech z 5 milionů bylo 500 tisíc a firma v roce 1907 skončila v konkurzu. K tomu tam byla ještě firma Bižu třeba, která se jmenovala zase takto. Tvořili ji velmi podobní lidé. Ze stejných důvodů, které možná ještě ozřejmím, tak skončila stejným krachem. Ono to totiž fungovalo tak, že v rámci té společnosti třeba i její předseda v rámci /nesrozumitelné/, a nebudu ho jmenovat, toho si můžete najít v té knížce, tak předseda s tím, co věděl, že se prodává dobře, obchodoval pod svojí značkou. A to, co bylo špatné a ne úplně prodejné, dodával do firemních skladů. Jinými slovy, stalo se opravdu velmi rychle, že ty sklady byly plné něčeho, co nikdo ani na počátku nechtěl.

moderátor

Trošku mi to připomíná překotný a divoký vývoj 90. let. Z čistě vlastenecké perspektivy, když jsme si vytkli, že budeme připomínat vznik republiky, se to neposlouchá právě dobře. Proč ty Češi tahali za kratší konec, copak se tam nenašlo víc podnikavých, dravých, schopných, poctivých?

Petr NOVÝ, sklářský odborník

Já si ani nemyslím, že by to museli být přímo Češi. Oni se shlédli, když bych si jakou troufнул to abstrahovat, tak oni se vzhledli v amerických obchodních metodách, které byly v Evropě známy z doslechů a přednášek, ale první skuteční američtí obchodníci dojíždí do Evropy až po roce 1918. Dolar je jediná skutečně stabilní měna. Spojené státy země, která na první světové válce vydělala. A začíná expandovat. A oni už nechtějí kupovat zboží přes prostředníky z Hamburku, Brém a odjinud. Nebo z Paříže, z Londýna. Ale chtějí to kupovat přímo u zdroje. Takže i v rámci bižuterie začínají skutečně zájedy amerických obchodníků. A jedna z prvních věcí, na kterou oni přijdou je, že tady samozřejmě neexistuje nějaký zvláštní soulad mezi českým a česko-německým obyvatelstvem. No a protože exportem by museli platit nějakou provizi, tak jdou radši za českým výrobcem. Aniž bych to chtěl vyloženě takhle nacionálně přitvrzovat, mohl to být i českoněmecký výrobce. A udělají u něj pár zakázek a najednou z člověka, který má chaloupku a před chaloupkou velociped a pár korun na kontě, tak je milionář. On neví, co s tím, on to nosí v kapsách, on hraje hazardní hry, to máme krásně doložené. Koupí si dvě auta úplně stejný, jenom, aby to soused viděl. A tam to ani není o té českosti nebo německosti. Ale o té nedovzdělanosti. Že vlastně člověk, který je rád, že je vůbec gramotný, tak najednou má pocit, že je partnerem nějakého úžasného obchodníka, a proto se vám třeba, a v té knížce to je drobně naznačené, tam je třeba osoba podnikatele /nesrozumitelné/, židovského obchodníka z New Yorku, který byl podvodník velkého stylu a na české straně milován. Protože jim dával zakázky. On kradl těm bohatým na první, na první pohled. V krizi potom pochopili všichni, co je zač.

moderátor

No, napadají mě další aktuální paralely. Minimálně tedy s 90. lety. Koneckonců, jak historicky významné, jak signifikantní, jak poučné jsou historiky a příběhy a epizody ze sklářské první republiky a bižuterní, tak to si řekneme s Petrem Novým za okamžik, hned po písničce.

/ Písnička /

moderátor

Vzpomínka na 90. léta s Backstreet Boys. Tak trošku jsme vzpomněli na 50., no na 50. zatím ne, ale na 90. léta s Petrem Novým, naším hostem, sklářským historikem. Když jsme si popisovali úplně jinou historickou epochu. Nástup první republiky a, řekněme, bezuzdný rozvoj a rychlá zbohatnutí, způsobená vznikem nových elit. Byla první republika, když to vezmeme obecně, i érou vzniku nových elit, které dost často musely dozrát do svého postavení? Na rozdíl od té kvalifikovanější, zkušenější a možná i protřeblejší německé populace? Aspoň ve sklářství a v bižuterii?

Petr NOVÝ, sklářský odborník

Tak v každém případě bysme tam nějaké příklady našli, ale nemyslím si, že je to nějaký masový jev. Tam celou první republiku zůstává situace taková, že největší objem sklářské výroby v Čechách je v česko-německých rukách, nikoli v českých. I přes různé podpůrné snahy státu. Tam ještě bysme mohli třeba zabrousit na to, že oni nebyli, že jo, Češi, Slováci a čeští Němci a jiné, jiné menšiny, byli prostě Čechoslováci. A v tomto kontextu mě třeba docela překvapilo, že my teď děláme ještě s kolegy /nesrozumitelné/ z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a Patrikem /nesrozumitelné/, designerem slovenským, který působí na Vysoké škole výtvarných umění v Bratislavě. Takový projekt, který jmenuje Dva v jednom. A věnuje se designu českého a slovenského skla od roku 18, po náš rok 18. No a tam, když se věnujete první republice, zjistíte, že sice československý stát docela se snaží, já bych neřekl vehementně, ale to byla velmi omezená podpora, ale snaží se podporovat prezentace skla a bižuterie na světových výstavách. První taková velká v tom roce 1925. Je jich několik do konce roku 38. No, ale tam nikde nemáte žádnou slovenskou firmu. Takže ono to válčení s těmi českými Němci a ani bych se tak nebál to nazvat, takové to přetlačování o tom, pak vlastně úplně na okraj odsunulo chudáky Slováky, kteří sice byli tradiční sklářskou výrobní oblastí, ale vzhledem k tomu, že vše se řídilo z Prahy, tak o ně nikdo příliš nedbal.

moderátor

To je zajímavá myšlenka. Že ten čechoslovakismus smetl i leckterého třeba slovenského sklářského průmyslníka. No, každopádně, když jsme se spojili, jak jste říkal, Dva v jednom, tak jsme přečíslili tu německou menšinu, která ovšem v určitých klíčových odvětvích byla většinou, třeba tedy právě ve sklářství a bižuterii. Mimochodem, jen Jablonec, navzdory tomu, že tedy už byl součástí nového státu, si asi podržel i v těch 20. a 30. letech statut kosmopolitního města. Věřím, že ulicemi zněla třeba i francouzština, němčina 100%. Jaké exotické jazyky, krom angličtiny americké?

Petr NOVÝ, sklářský odborník

Tak byla tam, byla tam italština, byla tam, byly tam indická nářečí, byla tam ta egyptština. Když jsem zmiňoval Egyptana, byla i polština třeba, také se objevovala, protože s laciným zbožím rádi obchodovali podomní obchodníci z Haliče a jiných, jiných oblastí. Takže i to se tam dalo najít. Ale tam byl i vizuální vjem zajímavý, protože někteří majitelé těch velkých exportních domů, kteří neměli ani předtím rakouskouherské ani následně československé občanství, tak si hrdě věšeli vlajky, zástavy svých zemí před budovy. Takže jste tam měl německou vlajku, italskou, americkou, to se tam všechno objevovalo.

moderátor

Já si zkouším představit ten Jablonec těch 20. a 30. let a porovnat jej s dnešním standardním okresním městem, byť impozantního charakteru, co se týče věží a leckdy stále ještě zářících pozůstatků té sklářské konjunktury. Kam se to podělo, respektive ono se to ani tak nepodělo, ale podařilo se svým způsobem navázat na tu slavnou éru, i po těch dalších nešťastných osmičkách, i po roce 48 a 38. Jablonec nezmizel ze sklářské a bižuterní mapy.

Petr NOVÝ, sklářský odborník

Troufnu si říct, že Jablonec se ani v době socialismu nestal městečkem na severu. Mimochodem je to unikátní věc. Vy vyměníte obyvatelstvo, ale byznys, byznys pokračuje dál. Za změněných podmínek, jiných společenských /nesrozumitelné/ podmínek, za rozděleného světa. Podařilo se najít nové trhy. Bižuterie pořád patřila mezi významnou exportní komoditu z Československa. I po světových, i po druhé světové válce. No, ale v každém případě Jablonec tím, že přestal být kosmopolitním městem, tak z mého pohledu mnoho z toho kouzla ztratil. A ono, někdo tomu bude říkat kouzlo, někdo třeba

/nesrozumitelné/. Tam je plno různých věcí, které prostě byste v takovém malém městě z dnešního pohledu nečekali. Jenže ono je malé z dnešního pohledu. Tam, když se vám tam protočilo několik desítek cizinců za rok, o tom my si můžeme dneska zdát a byli bysme rádi, kdyby přijeli i jinak turisté než na běžky třeba. Ale vlastně tradice, které zůstaly vyloženě spojené, je, je výroba bižuterie, samozřejmě oblíba, oblíba turismu a sportu. To ano. Přibyly mince, medaile. Koneckonců česká mincovna 1993 založená má také hezké výročí v tom roce 2018. Ale Jablonec samozřejmě ztratil mnoho z té pestrosti. Už to není bazar, už to není /nesrozumitelné/ město, je to prostě standardní město, kde se mimo jiné věnujeme i byznysu. Ale takový ten, takový ten chuťový ocas, jak se říká v jedné reklamě nebo říkal v jedné reklamě na alkoholový nápoj, tak ten tam není.

moderátor

/nesrozumitelné/, přece jenom ta vaše kniha má hořkou pachut' spojenou s koncem jedné krásné epochy. Datum 38 není datem šťastným. Co to znamenalo nejen pro sklářský byznys, ale pro osudy lidí zde žijících, to si řekneme za okamžik, po písni Petra Jandy a kapely Olympie.

/ Písnička /

moderátor

Dopoledním hostem Českého rozhlasu Liberec je Petr Nový. Sklářský historik, autor nové knihy Ve službách módy a stylu, která pojednává zejména o příběhu československé, české, vlastně i českoněmecké bižuterie v období 18 až 38. Tedy v období první republiky, která, jak víme, skončila neslavně, skončila agresí většího radikalizovanějšího nacistického Německa. Když budu mít takovou jídášskou kacířskou otázku, čistě pro formu, nezadělala si ta první republika na ten svůj pád sama, a teď abysme ustoupili z té globální perspektivy, třeba na ten bižuterní nebo průmyslový pád a příklon těch jabloneckých průmyslníků k říši tím, že třeba protěžovala ten český živel? Nebyl už v počátku té nové republiky zárodek jejího pádu, pane doktore?

Petr NOVÝ, sklářský odborník

V rámci skla a bižuterie, to je hodně spekulativní otázka. Ale v každém případě už v dobách Rakouska-Uherska, právě díky tomu, že od té druhé půlky 19 století v Jablonci, řekněme, byla usazena řada říšských Němců. Tak Vídeň nebyla úplně nejpopulárnější město, které byste našli ve výzvách. Oni měli rádi Vídeň, dokud fungoval celní spolek. To znamená, že Rakousko-Uhersko, respektive Rakousko a Německo byla jedna celní oblast. Ve chvíli, kdy Německo bylo jinou celní oblastí, tak pro jablonecké obchodníky nastal problém, protože Německo bylo největším odběratelem bižuterie. Ať již ji konzumovalo nebo exportovalo potom dále přes své partnery, hlavně do Spojených států a do kolonií. Takže tam je to spíš jakoby dlouhodobá záležitost, že můžeme se bavit o tom, jak to měli ideově nastaveno, protože samozřejmě tam byli členové různých stran, ale co se týče té logiky, tak oni volají o nějakém jakoby těsnějším ekonomickém spojení s Německem, už v dobách Františka Josefa. Takže pro ně to není ta mentální změna. Samozřejmě, že z jejich pohledu protěžování českých podnikatelů různými způsoby, třeba založením sklářské školy v Železném Brodě, tak to jim bylo trnem v oku. A nechci říct, že to bylo pod jejich rozlišovací schopnost, ale bylo to trochu, jako když vás píchá voska do nohy. Takže když je konjunktura na začátku 20. let, okamžitě se na tyhle ty spory zapomene. Ale ve 30. letech začíná být skutečně problém, protože ty firmy, které byly méně finančně zdatné, tak začínají podbízet, a tak dál, a tak dál. A je úplně jedno, jestli to byla francouzská, německá nebo česká, ale ti velcí hráči se samozřejmě zlobí a volají po nějaké regulaci. A první republika, i když to tak nevypadá, je plná různých regulací. V roce 1934 i jako reakce na krizi přijat zákon /nesrozumitelné/, který vlastně zamezoval tomu, aby vznikla jakákoliv nová sklárna. To si těžko představit v systému, který preferuje volný trh. A takovéhle nařízení jsou další a další, samozřejmě české Němce, mnohem více než Čechy, na začátku zlobilo zavedení osmihodinové pracovní doby. Protože ty velkokapitalisty to samozřejmě poškozovalo více. Najednou úplně nové sociální zákony, zdravotní pojištění. Neuvěřitelné věci, které zdražovaly ten produkt. A ve chvíli, kdy potom vám někdo jenom příběhne, nic nevyrábí, neplatí žádného dělníka, všechno dělá agenturně a shrábne jen ty peníze, tak ať už je to Čech někde z jihu nebo je to Američan někde ze západu, tak vzbuzuje hysterické reakce u té německé většiny.

moderátor

Takže sociální zákony, byť je můžeme vnímat pozitivně, vedly teda k určitému příklonu, pokud už tam nebyl zárodek, k říší. Ono ale, věřím, i ti němečtí průmyslníci záhy pochopili, že ten příklon nebyl právě šťastný.

Petr NOVÝ, sklářský odborník

Oni přišli o všechno. Pro ně to bylo velmi, velmi rychlé vystřízlivění, protože oni byli zařazeny pod říšské kartely. A Říše neměla jediný zájem na tom, aby podporovala bižuterii ze dvou různých důvodů. Jeden byl ten, že měla svůj vlastní bižuterní průmysl, zejména tedy v kovu. Vyvinutý ohledně /nesrozumitelné/ a podobných oblastí. No a druhá věc byla, že, traduje se, že říšský vůdce označil jabloneckou industrii jako /nesrozumitelné/, takže nebo /nesrozumitelné/ by byla ještě možná příhodnější, prostě zboží, co nestojí za řeč, podřadná věc. Mimochodem v tom se třeba potom shodoval v 50. letech s komunistickou elitou, takže to tam kontinuálně pokračuje. A oni potřebují ty bižuterní firmy díky jejich preciznosti stroje na vybavení a tak dál, potom na válečnou výrobu. Ale o bižuterii to skutečně není. A obchodníkům samozřejmě pšenka nekvete v žádném světovém konfliktu.

moderátor

Možná bychom mohli zmínit na závěr takový smutný paradoxní moment, že leccos přešlo na sklářskou nebo leccos ze sklářské výroby přešlo pak na výrobu vojenskou. Skleněné granáty a nášlapné miny, to asi není vizitka, kterou by se Jablonec a tento region chtěl chlubit. Ale patří to k historii taky.

Petr NOVÝ, sklářský odborník

Tak, zase, když to člověk samozřejmě vezme z hlediska řemeslného, tak to, že se dělaly v Jablonci jemné mechaniky pro V2, V1, tak samo o sobě jako není úplně, úplně špatná vizitka o té technologické vyspělosti. My koneckonců teďka máme v muzeu výstavu, která se jmenuje Druhá strana mince. A je zaměřená právě na to, co se během válek dělá v těch našich oborech.

moderátor

Každopádně nakonec to v uvozovkách dopadlo dobře. Válka skončila, přišlo sem nové obyvatelstvo, které ale nakonec uspělo. I když bylo dost často nepolíbeno tou zkušeností industriální.

Petr NOVÝ, sklářský odborník

Ano. A bylo by to na asi mnohem delší povídání, protože tam je strašně zajímavé období zhruba do roku 1953, kdy bižuterie není podporována, je v takové hibernaci, a to jí právě pomohlo paradoxně.

moderátor

Takže jsme to dali a zvládli, ať už si o tom budeme myslet cokoliv, ať už budeme budovatelsky optimističtí nebo zdravě střízliví a kritičtí. O tom zas někdy jindy, se sklářským historikem. Třeba nad jeho knihou Ve službách módy a stylu, kterou právě vydává a věnuje se taky příběhu první republiky. Děkujeme, že jste přišel.

Petr NOVÝ, sklářský odborník

Děkuju moc za pozvání.